

Az NTMIR és a SINTO

A lengyel tudományos, műszaki és szervezési információs rendszer – a SINTO – fejlesztésének egyik alapelve, hogy *működését integrálni kell* az NTMIR (Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer) működésével.

Lengyelország – formálisan legalábbis – az NTMIR 22 NÁTMIR-jában (nemzetközi ágazati tudományos és műszaki információs rendszer), tehát a meglévőkből mindössze egyben, az INFORMHIMMAŠ-ban nem, és 7 NSIR-jében (nemzetközi specializált információs rendszer) vesz részt. Ilyen-olyan funkcióval összesen 270 lengyel információs intézmény érdekelt az NTMIR munkájában.

Ha azt nézzük, hogy az NTMIR fejlesztési programjában az 1983 és 1990 közötti időszak mint a mágnesszalagos adatbázisok további felhalmozásának, a faktografikus adatbázisok létesítésének és a monotematikus adatbázisokról a politematikus adatbázisokra való áttérésnek az időszaka szerepel, azt kell mondani: a SINTO e célok megvalósításában csak igen kis mértékben és meglehetősen időelcsúsításokkal tud részt venni.

Ennek több oka van. Közülük az alábbiakat kell kiemelni:

- ◆ A SINTO-n belül eddig 19 ágazati és 11 specializált rendszer indult – úgy-ahogy – fejlődésnek. A lengyel rendszerek túlnyomó része tematikailag azonos a NÁTMIR-okkal és az NSIR-ekkel. A tematikai megfelelés többé-kevésbé csak 8 ágazati és 5 specializált rendszerben van meg. Ez egyben azt is jelenti, hogy a legközelebbi években – minimális követelményként – e rendszerek révén kell fokozni a NTMIR-rel való együttműködést.
- ◆ A SINTO alrendszeiben kevés az automatizált adatbázis, és az is mind dokumentációs jellegű. Összesen 11 van belőlük.
- ◆ A gyorsabb fejlődést – az NTMIR fejlesztési programjához való felzárkózást – az is hátrál-

tatja, hogy a SINTO vezető intézményei közül csak kevésnek van saját számítástechnikai bázisa. Mindössze 6 ilyen intézet akad. De a számítástechnikai eszköztár bennük is túlterhelt és “foghíjas”. Ezért itt is kevés a kapacitás az NTMIR-programok megvalósítására.

- ◆ Az 1980 és 1982 között bekövetkezett társadalmi válság a SINTO-t is érintette. Ebben az időszakban a rendszerbe tartozó intézmények száma 22%-kal csökkent, és több mint 3 ezer információs munkatárs hagyta el a pályát.

Noha az utóbbi egy-két évben – a gazdasági konszolidáció és reform hatására – örvendetes, az információs munkát a termelésfejlesztés és a kutatás szerves részeként kezelő jelenségek is előfordulnak (pl. A Tengergazdálkodási Minisztérium, a Lengyel Tudományos Akadémia, az Építésügyi Minisztérium hatáskörében), a válság éveig felhalmozódott és a válság éveiben tovább növekvő elmaradást az információs tevékenység területén nehéz lesz behozni.

Az NTMIR-rel való együttműködésben – mint már szó volt róla – mindenekelőtt a *szelktív*, de azon belül *érdemi közreműködés* meghonosítása a cél. Ezenfelül a lengyel információs rendszernek arra kell törekednie, hogy “hasznélvezőként” kerüljön minél intenzívebb kapcsolatba az NTMIR különböző alrendszereivel, ami az ország számára “hatalmas információs sansz”. Hogy mekkora, arról a tények vallanak: míg a Szovjetunió 76–82%-ban vesz részt az NTMIR információs “vagyonának” gyarapításában, addig a lengyel hozzájárulás mindössze 2–5%.

/BOBIATYŃSKI, Z.: Stan in perspektywy rozwoju systemów specjalistycznych i dziedzinowo-gaęziowych SINTO w świetle współpracy z MSINT. = Aktualne problemy informacji i dokumentacji, 30. köt. 4. sz. 1985. p. 5–10./

(Futala Tibor)

Hol tart a GPNTB számítógépesítése?

A GPNTB (Gosudarstvennaâ Publicnaâ Naučno-Tehničeskaâ Biblioteka SSSR – a Szovjetunió Állami Nyilvános Tudományos-Műszaki Könyvtára) 1983-ban ünnepelte fennállásának huszonötödik évfordulóját. Mint az ország tudományos-műszaki információs rendszerének egyik vezető in-

tézménye – számítóközpontja révén – jelentős eredményeket ért el e rendszer számítógépesítésében. Ez egyszersmind azt is jelenti, hogy saját működésében ugyancsak mind meghatározóbbakká válnak a számítógéppel segített bibliográfiai információs technológiák.

A GPNTB e teljesítményei alapján került az automatizált információs központok országos hálózatába (SACNTI — Set' Avtomatizirovannyh Centrov Naučno-Tehničeskoi Informacii), s mint ilyen kapcsolódott be a könyvtári-bibliográfiai munkafolyamatok automatizálásával és gépesítésével kapcsolatos szabványosítási tevékenységbe. Szakemberei dolgozták ki a GOST 7.14-78 és a 7.19-79 szabványokat, amelyek meghatározzák a mágnesszalagos adatcsere formátumát: a rekordok szerkezetét és tartalmát. A szóban forgó szabványok kiváló minőségét a szovjet népgazdaság sikereit bemutató kiállításokon díjak és érmeek odaítélésével ismerték el. A szabványosításban szerzett tapasztalatokat nemzetközi vonatkozásban is sikerült hasznosítani, mint ahogy a Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer (NTMIR) sok normatív dokumentuma (pl. a MEKOF-1) vezethető vissza a GPNTB-munkálatok eredményeire.

Nem hallgatható el a GPNTB szerepe az NTMIR rubrikátorának megszületésében sem. Ez dokumentálja: az intézmény intenzíven foglalkozik a "számítógépes korszak" keresőnyelveinek kérdés-halmazával.

A GPNTB által kidolgozott számítógépes rendszerek megjelenési egymásutánja (egyres munkafélelések — pl. a központi címjegyzékek — automatizálása; információs rendszerek kialakítása a technológiai folyamatok komplex automatizálása és integrálása alapján; a mágnesszalagos információcserével élő információs rendszerek közötti kompatibilitás biztosítása; a helyi és távhozzáférést nyújtó hálózati rendszerek bevezetése) jól tükrözi az országos törekvések más-más fejlettségű szakaszait. Jelenleg a fent leírt szakaszok közül az utolsó kettő eredményeinek elmélyítése és általánossá tétele van napirandén.

A GPNTB számítógépesítési törekvéseiben — érthetően — a tudományos-műszaki információs rendszer szakkönyvtári alrendszerében zajló folyamatok technológiai korszerűsítésére koncentrált. A központi címjegyzékek automatizálásával kapcsolatos feladatokat saját hálózatán belül már 1968-ban megoldotta. 1974-re megy vissza a külföldi beszerzések regisztrálásának országosan átfogó megoldása, amelyben a GPNTB-n és a Lenin Könyvtáron kívül más ágazati központok is részt vesznek. E rendszerbe mintegy másfél ezer könyvtár jelenti be külföldi gyarapításait, ami több mint 90%-a az ország azon könyvtárainak, amelyek állománya külföldi művekkel gyarapszik. 1983 óta a bejelentésekből készített rekordok adatbankként működnek — sokféle lelőhely-megállapító, tematikai irodalomkereső, statisztikai, koordináló és kiadványi szolgáltatással. Ez utóbbiak közül a külföldi könyvek, illetve

időszaki kiadványok országos központi katalógusát, valamint az Új külföldi könyvek c. gyarapodási jegyzéket kell megemlíteni. Valamennyi a számítógép és a fényszedés kombinációjával készül. A vállalkozás nagyságrendje: évente 20–20 ezer külföldi időszaki kiadvány és mintegy 70–70 ezer külföldi könyv feldolgozásáról kell gondoskodni.

Közben — 1980-ban — befejezték a GPNTB automatizált rendszere második verziójának kidolgozását, ami egyszersmind azt is jelentette: a könyvtár sikerrel fejezte be az első verzió előírányozta feladatok megoldását. Ennél az alapelvek a következők voltak: az érdekelt könyvtárak gyarapodásainak egyszeri feldolgozása; egységes információs bázis kialakítása; a rendszer továbbfejlesztettségének garantálása; a legnagyobb kompatibilitás más nemzeti és nemzetközi információs rendszerekkel. A GPNTB automatizált rendszere e második verzióban vette fel a funkcionális tagolódást (állományépítési, olvasószolgálati stb. alrendszer), illetve egységesítette a dokumentumok műfajtól független feldolgozását, ami egyet jelentett az inputok és outputok maximálisan lehetséges egységesítésével. Az így fokozatosan megteremtett előfeltételek első hasznélvezője a könyvtárközi kölcsönzés volt, amely az új technika használatbavétele révén — mondhatni — újjászületett: operatívabbá, gyorsabbá vált, miközben megszabadult a hagyományos technológia hátrányaitól (az időigényes és unalmas rendező munkák tömkelegétől).

E második verzió jegyében évről évre bővül a számítógépes feldolgozásban részesülő dokumentumfajták köre, a róluk adott információk spektruma, bevezetik a párbeszédés üzemmódot, a központi katalógizálás előnyeit hasznosítják a mágnesszalagos cseréjével.

A GPNTB időközben gazdája lett az NTMIR két alrendszerének is, nevezetesen az ipari katalógusok (IK NSIR) és az időszaki kiadványok (IKANYR) specializált alrendszerének.

Az IK NSIR évente 50 ezer katalógust dolgoz fel, amelyekről 19 sorozatban ad gyarapodási tájékoztatást. Ezenfelül megrendelésre is nyújt szolgáltatásokat. A szalagok cseréje előkészületben van.

Az IKANYR tervezése 1976–1979 között folyt. 1981 óta üzemszerűen működik. 1982-ben 22 500 rekordot tartalmazott. Mutatókat jelentetett meg, s szükség szerint változásjegyzékeket tesz közzé a mutatókhoz. Megrendelésre ugyancsak nyújt szolgáltatásokat.

A GPNTB 1980 és 1982 között a következő mágnesszalagos szolgáltatásokat valósította meg:

- ◆ a Szovjetunióba beérkező természettudományos, műszaki, orvostudományi és mezőgazdasági időszaki kiadványok szalagja;

- ◆ az iménti tudományterületekről beérkező külföldi könyvek szalagja;
- ◆ az NTMIR országaiban megjelent sorozati kiadványok szalagja.

Mindez összesen 100 ezer rekordot jelent évente: 70 ezer könyvet, illetve 15–15 ezer időszaki és sorozati kiadványt.

A GPNTB értelmezésében az eddigi eredmények alapján nemcsak a szolgáltatások további bővítése,

általánossá válása, mind változatosabb összekapcsolása várható, hanem gyorsulása és olcsóbbodása is.

/ROSTOVCEV, V. M.: *Automatizace bibliograficko-informačních procesů Státní veda vědeckotechnické knihovny SSSR.* = *Technická knihovna*, 28. köt. 11. sz. 1984. p. 305–309./

(Futala Tibor)

A tudományos-műszaki fejlesztési programok információellátása a Vietnami Szocialista Köztársaságban

A vietnami kormány nagy figyelmet fordít a tudományos-műszaki haladás meggyorsítására, a tudomány és a termelés kapcsolatának erősítésére. Az 1981–1985-ös tervidőszakra ezért 71 tudományos-műszaki fejlesztési programot dolgoztak ki, amelyek a gazdaság minden fontosabb területét felölelik. A vietnami tudományos-műszaki információs intézmények fő feladata, hogy a szocialista országok hasonló intézményeinek tapasztalatait hasznosítva, a tudományos-műszaki fejlesztési programokat információval lássák el.

A tudományos-műszaki fejlesztési programok információellátásának alapelvei

Komplexitás és célirányosság

A tudományos-műszaki fejlesztési programok szoros összefüggésben állnak az ország társadalmi-gazdasági fejlődésével, a politikai, ideológiai, gazdasági, szociális, tudományos-műszaki és kulturális tevékenység sok oldalát érintik. Mindegyik program egyidejűleg több ismeretterületet és népgazdasági ágat fog át, ugyanakkor valamely konkrét feladat megoldására irányul. Ezért az információellátásnak is átfogónak és célirányosnak kell lennie.

Integráltság és szakaszosság

A tudományos-műszaki fejlesztési program célirányos integrált rendszer, vagyis a benne foglalt összes feladat és megvalósítási szakasz szervesen kapcsolódik egymáshoz. Egyetlen feladat végrehajtásának sikertelensége az egész program eredménytelenségét okozhatja. Ezért az információellátásnak a program egészére, annak minden szakaszára ki kell terjednie, a fejlesztéstől egészen a sorozatgyártásig.

Az integráltság és a szakaszosság — mint az egész és a rész — *dialektikus egységet* alkot. A tudományos-műszaki fejlesztési programok szakaszos végrehajtása megköveteli az információellátás differenciáltságát, vagyis a program konkrét szakaszait végrehajtó, meghatározott kategóriájú személyek specifikus információigényeinek a figyelembevételét.

A tudományos-műszaki fejlesztési programok szakaszai:

- ◆ a program kidolgozása,
- ◆ a program elméleti megalapozása és a termék megtervezése,
- ◆ a prototípus elkészítése és kipróbálása,
- ◆ a termék gyártása.

A program egész időtartama alatt szükség van annak irányítására.

A program kidolgozása szakaszában elsőrendű jelentőségű a szemle és a prognózis jellegű információ, amely az adott szakterület fejlettségi szintjét, fejlődésének távlatait tükrözi hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt.

A program elméleti megalapozása és a termék tervezése szakaszában figyelembe kell venni az elméleti kutatók és a konstruktörök információs szükségleteiben meglévő különbségeket és azonosságokat. Ezek az azonosságok lehetővé teszik a tudományos-műszaki fejlesztési programok részét képező K + F tevékenységek információellátása közös elveinek, módszereinek és formáinak kidolgozását, gyakorlati megvalósítását.

A K + F munkák három szakaszra bonthatók: előkészítő, alapvető és befejező szakaszra.

A K + F tevékenység ELŐKÉSZÍTŐ szakasza funkcionálisan bonyolult szakasz. Egy sor részszerkeztet foglal magában: a tervezést, a kutatás irányának és módszertanának kiválasztását, a műszaki feladat megfogalmazását és a zárószakaszt.